

szonnal olvashatnak, mert Benedek csak azokat a dalokat vette föl, amelyeknek — írja előszavában — igazi költői becsük van; a melyek egy valódi költő műveinek hatását teszik az olvasóra s a melyek nem kérnek elnézést az olvasótól: úzd el fogyatkozásaimat, hisz az együgyű nép lelkéből fakadtam!»

«Vajha — írja Benedek — a közönség azzal a szeretettel fogadná ezt is, mint társát, a Magyar Mese- és Mondavilág-ot. Mindkettőt egy alkalom szülte, egy nagy alkalom: a magyar nemzet ezeréves ünnepe».

A Magyar Népköltés Gyöngyei megrendelhető minden könyvkereskedésben. Ára diszkótésben 3 frt.

FEJTÖRŐ.

— Rovatvezető: Csizsár József. —

1. Számítási kérdés.

A. és B. vállalkozik egy ház felépítésére. — Miután A. munkatársaival 15, B. 20 1/4 napig dolgozott, a háznak 1/4 része épült fel. — A ház felépültekor kitűnt, hogy A. munkásaival 50 napot és B. 84 napot dolgozott. Hány nap alatt építette volna fel a házat mindegyik külön-külön? (Csizsár J.)

2. Földrajzi kérdés.

Melyik az Egyesült-államokban fekvő város az, mely a Michigan-tó mellett fekszik; főikéltője a Nagy-tavaknak; gyáripára élénk; gabona és szarvasmarha kereskedését tekintve a világ első városa? (Hodács A.)

3. Történelmi kérdés.

Ki volt azon férfiú, ki III. Károly alatt Savoyai Eugen herceggel több várost visszafoglalt a törököktől? Ő foglalta vissza Győrt is, melyről a város búsája azt mondta, hogy előbb szólal meg a templom érczakasa, semhogy a keresztények ezt elfoglalják. (Hodács A.)

4. Természetrizai kérdés.

Melyik növény az, a mely, ha megsérül, sárga nedvet boesát magából? Virágzata ernyős, levelei páratlanul szárnyasak; pártája sárga. (Diener E.)

Számrejtvény.

(Bieber Mátyástól.)

1. 10. 16. Az udvaron található.
11. 12. 2. 1. Férge kis állat.
3. 13. 14. 15. 9. A francia forradalom zarnoka.
5. 6. 8. 5. 4. A figyelemment szoktuk.
7. 4. 11. Ilyen, a ki nem komoly.
1. 16. Közmondás.

A 40. számban közölt fejtörő kérdések megfejtése: Számítási kérdés: 19 éves. — Földrajzi kérdés: Majna

«Kosmos» müintézet nyomása. Budapest, VI., Aradi-uteza 8.

(Szajna, Rajna). — Történelmi kérdés: Favre Jules. — Természetrizai kérdés: A haresa. — Számrejtvény: Jakab Ödön. — Régiség-lelet: dr. Rupp Kornél.

A fejtörők megfejtői: Lupis Gyula, Kovács János, Hodács Ágost, Kukuberger Henrik, Brüll Imre, Zombory Dezső, Kulesár Kálmán, Lindauer Ferencz, Lustig Árpád, Perl Jenő, Schmausz Dezső, Groszmann Oszkár, Marikovszky László, Balkányi Kálmán, Hirschl Jenő, Breier Lajos, Almásy Pál, Weisz Henrik, Molenda János, Szaploneczay Mihály, Szepesy Géza, Asztalos Béla, Ferenczy Jenő, Nagy Valér, Kerekes Lajos, Berlányi János, Wohlfarth József, Krámer Lajos, Tamásy Géza, Strausz Dénes, Faigl Kálmán, Udvardy Jenő, Krausz Jenő, Palotay János, Dénes Bertalan, Serédy István, Puck Jenő, Koh Vilmos, Fodor Lajos, Gál Sándor, Farkas Ferencz, Kövy Pál, Reigl Vincze, Vértes Bertalan, Csarada Kázmér, Kún István, Payer Béla, Purth Lajos, Vargha Jenő, Lukács János, Hegedüs Ferencz, Hartl László, Miklósy Gyula, Auer Béla, Hahn Lajos, Kaufmann Sándor, Baka János, Bernáth Béla, Plank Károly, Fekete Gusztáv, Kristóf József, Réder Károly, Tomcsányi Béla, Szauer László, Benedek Ferencz, Mayer Frigyes, Károly Ignác, Gadó Sándor, Osztovcics Béla, Braun Jenő, Dauermann Károly, Lugosi Ede, Alföldi Kálmán, Apáry Lajos, Bodó János.

A könyvjutalmat Lupis Gyula főgymn. VIII. oszt. tanuló Sátoralja-Ujhelyen nyerte el.

Szerkesztői telefon.

Grün A. Jászberény. Utána járunk s megküldetjük. Kosztolányi Zs. Pápa. Üdvözlét. Kérjük máskor is. Most egy kissé megrövidítettük, mert kevés a helyünk. Garabonczás. Zombor. Okvetlenül megkapják, csak hivatkozzanak reám. Conoscriptus. Sokszor megirtuk már, hogy névtelen közleményre elvből nem reflektálhatunk. Kezdő. Talán igen. J. J. Bpest. 1. Szívesen fogadjuk. 2. Elég egy kettő is. 3. Kívánságának van alapja s ezentúl ügyelünk rá. J. K. Küldje be a képet is, a verset is. L. Gy. Az «Első fellépés» talán besorozható. B. K. Lehet, hogy az utolsó számban helyet kap. Nem közölhető. Az otthon. Szerzője ügyesebb prózában. Grammatica. 1. A legjobbak közül való a Pirehala-fé. 2. Nagyon piczi és gyöngye történet, ne adja be. R. H. Brassó. A jövő számban. S. Ernő. A tudósításért köszönet. Az emlékezésed későn jött, mert a laplezárás csak az öntépző köri jelentésekre vonatkozólag van kedden, a többi cikknek egy héttel előbb kell nyomdában lenni. Talán a jövő számban elhelyezhetjük. — A lap szétküldésére vonatkozó felszólalások, eziméltotzatások s előfizetési pénzek nem a szerkesztőségbe, hanem a kiadóhivatalba (Teréz-körút 23.) küldendők. — Több kérdésre a jövő számban.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt
A KÖZÉPISKOLAI IFJUSÁG SZÁMÁRA AJÁNLVA.

Előfizetési árak:
Egész évre ... .. 4 frt.
Fél évre ... .. 2 frt.
Negyed évre ... .. 1 frt.

Megjelenik minden vasárnap.

SZERKESZTI:
Dr. RUPP KORNÉL
főgymnasiumi tanár.

Kiadja a „Kosmos” müintézet, kő- és könyvnyomda és hírlapkiadó részv.-társ.

SZERKESZTŐSÉG:
Budapest, IX., Soroksári-uteza 31.
KIADÓHIVATAL:
Budapest, VI., Teréz-körút 23. sz.
KÉZIRATOKAT
nem adunk vissza.

A gyorsírásról.

A praktikus angol élelve, hogy «az idő pénz», ma már általánossá lett és megindult a lázas munka minden téren érvényesíteni az időkimélés elvét. Ez elől nem zárkozhatott el az írás művészete sem, sőt mielőtt valaki századunk nagy vívmányaira, a vasutra és távirára gondolt volna, már volt gyorsírás, mert létre hozta a közszükség.

Kezdetleges formájában már ott van Demosthenes és Cicero hazájában, mint a szólás szabadság hű fegyverhordozója. De a klasszikus műveltség és a demokratizmus lehangolásával letűnik a gyorsírás is s csak a jelen század elején az ébredő demokratizmussal együtt éled fel modern formájában és ma már a művelt világ minden államában mind nagyobb tért hódít.

Fontosságát és életrevalóságát mi sem bizonyítja fényesebben, mint, hogy ma hazánkban is az intéző körök komolyan foglalkoznak avval, hogy a gyorsírást rendes tantárgynak hozzák be a középiskolákba, de addig is mintegy 30—40 gyorsírókör és számos tanfolyam működik dicséretes buzgalommal e praktikus írásmód terjesztésén.

Sajnos még napjainkban is vannak művelt emberek és ifjak, kiknek fogalmuk sincs róla, pedig a gyorsírás önálló tudomány, melynek meg van a maga megállapított rendszere, a nyelv törvényein alapuló szabályai és szerény irodalma.

Lássuk pl. a magánhangzó jelölés tanát. A könnyen folyó magyar nyelv a legnagyobb bőségben használja a magánhangzókat, a gyorsírás tehát eltekintve egy pár kivételtől, nem jelöli a magánhangzókat külön jelekkel, hanem

a mássalhangzóknak, melyek a lehető legegyszerűbb, ugyszólván alapvonalak, különböző elhelyezése által jelképezi. Oly elv ez, mely már maga többszörös rövidséget nyújt a közönséges írással szemben.

Hazánkban a Gabelsberger-Markovics-féle rendszer terjedt el, mert minden izében magyar, leginkább simul a magyar nyelvnek, a többi európai nyelvektől eltérő sajátosságaihoz, elvei oly világosak és könnyűek, hogy egy harmad osztályu deák is minden nehézség nélkül elsajátíthatja.

Haszna pedig nagy. Mily szánalomra méltón rángatózik keze az olyannak, ki a nehézkes közönséges írással kénytelen tanára magyarázatát körmölölni s még így is ritkán jut eredményre, míg a gyorsíró teljes kényelemmel jegyezheti szóról-szóra vagy kivonatolva!

Hány szép gondolat illan el nyomtalanul, mert nem tudja idején papírra vetni, a gyorsírással fogalmazó azonban, «szót s ideát, a mint rohan térhez köt sebtben» még azon előnnyel, hogy könnyebben áttekinthető a fogalmazványa, az egyetemi hallgatónak segítség; annak, ki rászorul, keresetforrás, de minden pályán hasznát veheti az ember.

Másutt tanügyi hatóságok intézkednek, nálunk az ifjuság önszorgalomból, tisztán a szép iránt való lelkesedésből karolta fel a magyar gyorsírás ügyét.

Ne riasszon vissza tehát a laikusok köze, hanem adjon erőt és kitartást a lelkesedés, hogy a látszólagos nehézségeken túl téve magunkat, célt érnünk; munkánk komoly, de gyümölcse édes lesz!

L. G.

MIAMIS KIRÁLY.

Irta: WALDEN EDMUND.

Talán reá találunk atyádra is, akkor majd kiszabadítjuk őt, de Nikunthas az angolok barátja, ő neki el kell mennie délre, az Ohio völgyébe, mert már itt az idő.

Nagy figyelemmel hallgatta John az indián beszédét és csodálkozott azon, hogy Nikunthas oly tájékozottsággal beszél a politikáról.

Végre így szólt: — Jó, Nikunthas, én igazat adok neked, mind ebben, mert nem nagyon sokat értek a politikához. Ha a huronok atyámat elfogták, akkor bizonyára délre hurcizolták. Én nélküle nem mehetek haza, menjünk tehát délre mindketten és keressük fel őt.

— Nem tehetnénk okosabbat. Harczolunk majd a francziák ellen és felkeressük az öreg férfit a «nagy bivalyfal» és az «arany hajjal» együtt.

John busult, mert attól félt, hogy a huronok a foglyokat eltették láb alól.

— Menjünk hát — szólt Solyomszárny.

— Hát szerinted elérünk az angolokhoz, a francia és irokez harcizosok daczára?

— Nem megyünk nekik, kikerüljük őket. Ugy teszünk mint a «villogó szem»; ő is, ha északról jön az ellenség, nyugatról támad.

— Kit is érthetsz te az alatt a «villogó szem» alatt? Ha olyan igen nagy harcizos, csak kellett róla hallanunk nekünk is.

— Oh, bizonyára ismered őt, de Nikunthas nem tudja angol nevét. Tanacharisson látta őt, hogyan harcizol; embereim azt mondják, hogy ő Moniton kedvelt harcizosa. És a «villogó szem» igen jó ember. Nikunthas olyan örömmel hallgatta őt, ha megfordult Piquában; mindig azt mondta, testvérek a vörösek és fehérek és közös erővel kell harcizolniok a francziák ellen.

— Bizony jó volna, ha a gyarmatok ellenállának a francziáknak és remélhetőleg György király is küld majd katonaságot a francziák ellen.

— A fehér jó harcizos, de itt az erdőben legfeljebb a fehér gyarmatosok mennek valamire; a «villogó szem» sem tulajdonképeni angol, hanem gyarmatos.

— Gyarmatos? No, ez csak fokozza kíváncsiságomat.

— Majd hallasz még róla eleget. — Nagy meglepetésükre utjokban két ember nyomára akadtak.

Jöllehet az irokezek és a velük rokon törzsek délen idöztek, mégis óvatosan haladtak előre, kezükben fegyverükkel.

Néhány száz lépésnyi távolságban csakugyan ráakadtak két indiánra egy kis tisztáson, ahol a tűz körül ültek. John észrevette, hogy sem skalp, sem egyéb hadi ékitemény nincs rajtuk; arcuk sem volt bemázolt, egyszóval egész külsejük elárulta, hogy békés emberek.

Nikunthas halkan így szólt: Delawarok.

— Miből következteted?

— Nem látod a sólyomtollat bal fülök felett?

— Jó barátjai az angoloknak?

— Nem tudom. Némelyek barátai, mások nem. Ugy látszik, nem ásták ki a harcizó baltát.

— Mit tegyünk?

— Nikunthas majd beszél velük, hátha jó barátok s megmondják, merre vannak az irokezek.

— Te maradj itt John s ha intek, jöjj oda, ha nem, akkor maradj helyeden; ha látnád, hogy ellenségek, akkor löj.

— Jó, majd vigyázok.

Nikunthas erre a delawarok felé tartott. Csakhamar észrevették őt, de nem keltek fel helyükből.

John látta, hogy elég szívélyesen üdvözölték egymást az indiánok; Nikunthas kevésre rá megfordult és intett Johnnak.

Erre oda jött ő is a két delawarhoz; mind-egyikük negyven év körül volt.

Egyikük mindjárt kezét is nyújtott neki és így szólt hozzá angol nyelven:

— A delawarok s piankeschawok testvérek, tehát a delawarok is jó barátjai az angoloknak; ülj le mellénk «halvány arc». Erre John leült a tűz mellé, ahol őzet süttött a két delawar.

— Van már neve a fiatal piankeschawnak?

— kérdé az egyik delawar.

— Népe «solyomszárnynak» nevezi, ő Tanacharisson fia.

— Ó «solyomszárny», nagy főnök fia. —

Tekintete az ifju övére esett és így szólt:

— A fiatal harcizosnak sok skalpja van.

— Nikunthas és barátja a huronok kezébe esett, de megöltem őket, elvettem fegyverüket és elhoztam skalpjukat.

(Folytatása következik.)

Nemes boszu.

— A «Tanulók Lapja» számára. —

(3)

Mi ne kövessük őket; a fulladt levegő, pipa füst, tán pálinka bűz s az öregnek elmaradhatatlan káromkodása aligha lenne inyünkre; holnap ugyanis mindent megtudunk. Nézzünk el a helyett Szebeni Péter lakására.

Tagadhatatlan, hogy jó izlésünket nem elégíti ki a rendtelenség, a minek e szobában tanui vagyunk. A földön mindenfelé papirosdarabok, cigarettavégek: a könyvtartón a könyvek szanaszét vannak. A vallástán békén türi magán a bibliát, melynek 32 levele vagyon s a vizes pohár nem kél harcizra a «véletlenül» mellé került sörössel. Az ablakon egy ébresztő óra van háromnegyed 8-on, mintha csak 4 órával előbbre volna igazítva. — S a gazda? — Az ott könyököl az ablakban s a már homályodó világosságnál «Zóla»-t olvassa s a za-

varó kopogtatásra haragosan fordul az ajtó felé: «Szabad!»

Nagy Ferencz lép be.

— Servus Peti!

— Servus Ferkó!

— Na mit csinálsz?

— Olvastam.

— Talán zavarlak is?

— Dehogy, a világért sem. Ül le na! Tudod mit, játszunk egy 21-est.

— Köszönöm, nem kérek belőle.

— Miért?

— Tegnap tanítottam meg rá nagy nehezen Sennyeit s akkor is elnyerte 90 pénzem.

— Játszunk hát puffra. Vagy játszunk Feuert, az lassan megy s nehezen lehet veszíteni.

— Jól van, nem bánom; de aztán hamisan ne játszáj, mint a multkor Kátaival. Hejh Peti, láttam, hogy a «véletlenül» asztalon maradt tükörben nézted mindig a kártyáját, de az vak

volt, hogy még azt se látta, mikor egy kártyát kicseréltél.

Szebeninek sehogyse volt inyére, hogy Nagy ilyen sokat látott s mondá:

— Jól van no, ha olyan jó szemed van, miért nem mondtad meg Kátainak? Miért engedted meg, hogy az óráját elveszítse?

— No igaz, hogy Kátai is bolond volt; ha nem lát, minek ült le veled kártyázni?

— Hát te mit akarsz avval, hogy megmondtad nekem, hogy láttál mindent? kérdé Szebeni szuró tekintettel.

— Semmit barátom, éppen semmit, csak azt, hogy el ne felejtst!

— No hisz a mi azt illeti, nem is felejttem én ezt el, de azt sem, hogy tavaly hogy veszett el a torna teremben a Kis B. órája! Láttam, mikor becsaptad Engländernél. Igen Ferkó komám, láttam.

Most meg Nagyon volt a bámulás sora.

— Ejh Peti, az az én óráim volt s kikérem magamnak az e féle gyanúsításokat.

— No no! Hisz én semmit se mondtam. Csak avval jártál jól, hogy akkor haragudtam Kis B.-re, mert bejelentett, hogy nem voltam templomban. — De térjünk más dologra.

— Ejh Peti, ez nem járja, hogy te engem zshiványnak tartsz. De még ha úgy volna is, be nem tudod most bizonyítani; meg aztán Kis B. is másutt jár, de Kátai itt jár. De én nem törődöm veled, mert Kátait ki nem állhatom; szemtelen kis kölyök, minden kis lánynál megelőz.

Szebeninek valami rosiz gondolata támadhatott, mert kegyetlenül elkomolyodott, majd összeszorította öklét, de észre vevén magát, ismét tettetéshez fordult. Nagy Ferencz másra fordítá a beszédet.

— Tudod már te is, mi bajba jutottunk Sennyeivel.

Szebeni újra elszomorodott.

— Eh, ne beszéljünk örökké bajról. Ki nem álhatom azt a S... savanyu dolgot. Van nekem is elég bajom.

— No akkor nem is zavarlak én tovább; azt hittem, hogy nálad résztvevőre fogok találni, de látom, hogy ez nem érdekel téged. Servus!

Szebeni mentegetődni akart. Félt már Nagytól, nem akarta megharagítani épen most, de Nagy rá se hallgatott s ment. Szebeni még utána szólt:

— Elmegy e holnapután a próbabálba?
— Megy az ördög! Van is nekem most pénzem meg kedvem!

Mikor Szebeni magában maradt, elkezdett «imádkozni». Hevesen járkált a szobában fels alá.

— Hogy az istennyila ütne bele az egész világba! — Ez a marha, ha most esetleg nyakokban marad a vizes lepedő, még elárul Kátainak s akkor aztán ezt nem tarthatja vissza semmi se, hogy be ne jelentse magát az ostoba! S akkor is én huzom a rövidet, mert én hívtam ki a kert alá, én dobáltam az öregre. Mit csináljak már? Ravaszágom, hol vagy? Sennyeinek bukni kell, bukni minden áron. Vérem mindig felfortyan, ha rá gondolok. — Ő miatta lettem én korhely, ő volt az oka, hogy az első osztályban elkezdtem zülleni, ő jelentett be, árult el akkor, csak-hogy hizelegjen az osztálytanárnak, hogy szídtam a sok leczkéért.

Mindennek ő az oka. Buknia kell most. — De ez a Kátai! Hogy az isten verje meg azt is. Ez nagyon jó barátja Sennyeinek s még képes lesz elárulni neki. Mit tegyek evvel? . . . Mit tegyek? . . . Kedvében kell járnom. Megvan! — Visszaadom neki ingyen az óráját; ennél nagyobb jót nem tehetnek most vele. Igen, visszaadom neki az óráját.

Ekkor az asztalfiókba nyult s kivette onnan az órát s mintegy szelidebben néztek szemei, mikor ott az asztalfiók fenekén egy másik tárgyat is megpillantott. Kivette azt is.

Arckép volt. Mivel a sötétség miatt nem lehetett már kellőleg látni, lámpát gyújtott. Azután hosszasan szemlélte az arcképet.

— Oh mennyire vágytam e kép után s ezt is Sennyei kapta meg Itt is Sennyei szoritott vissza. Oh ez a lány! Ha ezt a szelid arczot játom, jobbnak érzem magam s nemesebb óhajtok lenni.

Hogy mosolyog!
— Ah! ez a mosoly nem nekem szól! . . . Ugy van! Sennyeit meg kell aláznom. E lánynak meg kell őt gyűlölni. Aztán engem is jobb szemmel néz talán, ha Sennyei meg lesz bélyegezve? — De most megyek Kátaihoz.

A mint megfogta a kilincset, kopogtatás hallatszott. Szebeni kinyitotta az ajtót.

— Már bocsáss meg Szebeni, hogy ily későn jövök hozzád, de sürgős dolgom van veled.

— Ejnye, én meg éppen te hozzád akartam menni, Kátai.

— No én meg már itt vagyok. Az óráért jöttem.

— Én is éppen azt akarom hozzád vinni. Kátait meglepte ugyan ez a «subita benignitas», de azért mégis örült némileg neki s mondá:

— Hanem a zálognak csak felét tudom most megfizetni. Apám alkalmasint eljön a napokban s az órára okvetlenül szükségem van. Légy szives kérlek ide adni. A másik részt, 1 frt 90 krt majd megfizetem nemsokára.

— Itt van az óra.

— Köszönöm, mondá Kátai s nyujtá a két

frtot, de Szebeni, bár erősen vonzá a pénz, sértődve felelt:

— Csak nem gondolod talán, hogy olyan dolgot komolyan veszek?

— De barátom, én nem tarthatom meg ezt pénzt. Ezt már arra szántam.

— Mondtam, amit mondtam. Megvallom egy kis malitia volt a dologban. Egy kicsit rád akartam ijeszteni. Hanem erről máskor. Semmi áron nem fogadok el pénzt.

— Ugy én nem erőszakolom a dolgot, mert igazat szólva, én is kölesön kértem ezt a pénzt. Hanem azt nem gátolhatod meg, hogy forrón meg ne . . .

— Semmi köszönet. Meg lesz az szolgálva. Csak hallgatás és türelem. Érted?

— Ugy jó éjszakát, ha tudsz aludni. Az utcán Naggyal is találkozott a kis Kátai.

— Miért voltál Szebeninél?

— Az óráért.

— Hát aztán oda adta?

— Még pedig ingyen!

— No, azt hiszem, hogy a dologban van egy kis malitia. Servus.

A kis Kátai elgondolkozott e kétfiun. «Egyik nagyobb gazember mint a másik. Mit érthettek

vajon ez alatt: a dologban malitia van, gondolá s gyorsan haza sietett. Mikor haza ért, eszébe jutott Sennyei, aztán Szebeni, aztán maga.

— Mi lesz belőlem, ha kisül a dolog? De mi lesz Sennyeivel, ha esetleg gyanuban marad? És én gyáva, nem tudok e fiúnak szemébe sem nézni. Rajtam áll jó formán megmentése és én nem szólhatok. Mit csináljak? Ha szólok, engem kicsapnak, Szebenit is, az akkor agyonüt, a milyen veszett, ha haragszik. Szegény szüleim! — Oh hogy miért is hájtottam annak a gazember Szebeninek szavára. — De hát tehettem-é másképen? Fenyegtetett, hogy zálogba teszi órámat, ha fel nem megyek a fára. — Hogy menekülök e bajból? Meg kell várnom a holnapi napot. Majd meglátom, mi vége lesz a dolognak. Hiszen lehetetlen, hogy Sennyei be ne tudná bizonyítani ártatlanságát. — S ha nem tudja? Nem bánom, akármi vége lesz is a dolognak, de nyilatkozom.

Lefeküdt ezután, de gondjai nem hagyták aludni; mint nem tudott nyugodtan aludni Sennyei sem, sejtve mintegy a vést.

(Folytatása következik.)

BYRON.

Ránk borul az éjjel, megnyulnak az árnyak.
Suhogtasd meg Byron, sötét szellemszárnyad!
Im' ezt a bús nótát rovogatom néked . . .
Szivembe nyilalik síró nevetésed.

. . . Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy sánta.
Biczegett, megbottlott, mint a versem lába;
Hanem az eszméi sasszárnyon repültek:
Még hódítják ma is, eltöltik szívünket.

Megnyulnak az árnyak, ránk borul az éjjel.
Megöregszik szívünk sok-sok, nehéz évvel!
De a ki olvasta, meg sohase bánta — — —
. . . Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy sánta.

Ráfogták, hogy hűtlen, hogy megtagad mindent,
Embert, hitet, eszmét, szent szerelmet, istent,
Sárral megdobálták, keseríték éltét:
A biczegő sántát utól még se érték!

Gúnyra, fájó gúnyra nyílt meg lázas ajka,
Szive nagy keservét kaczagva, kaczagva . . .
Es elnémult a bú . . . Mert csend van ott alant,
Ott nem zokog a lélek és nem sir a lant!

Ködös Albionból szép csillagos este
Velenczébe száll a Byron csodás lelke . . .
Láttam, miként pihent a sóhajok hidján,
S hallottam, álmodtam, hogyan kaczag sírván . . .

Leopold Lajos.

Az égiháboru.

— A «Tanulók Lapja» számára írta: *Bóbita Endre.* —

(4.)

Miután az eddigiekben megismerkedtünk nagyjában a zivatarok keletkezésének feltételeivel és azok neveivel, szólnunk kellene végre a zivatarokat kísérő fenszáz tüneményekről: a villám- és mennydörgésről.

Mielőtt azonban e tünemények mibenlétének és keletkezésének érdemleges tárgyalásába fogtunk, nem lesz érdektelen e helyütt kissé a multa is visszapillantatnunk, megemlékezni a régiokról, a kik szintén ismerték e nagyszerű természeti tüneményeket és iparkodtak is azokat a maguk módja szerint megmagyarázni. E magyarázatokkal annyiival is inkább jó lesz megismerkednünk, mert akadnak oly nézetűek is, a kik állítják, hogy a régieknek e tüneményeket illetőleg, bő ismereteik voltak. Vannak olyanok, a kik Mózeszt nagy experimentátornak akarják feltüntetni, a ki mesterséges batteriák segítségével óriási villámokat állított elő a zendülő Izráel népnek megszelidítésére. Mondják, hogy indok, perzsák és chaldeusok már ismerték annak módját, hogyan lehet a zivataros felhőket ártalmatlanokká tenni, sőt a mi több, azokat elűzni.

Hogy ezen merész állításokban mennyi a való, arra nézve semmi pozitív adattal nem rendelkezünk. A mit erre vonatkozólag jóval későbbi korból ismerünk, az a fenti állításoknak határozottan ellentmond és arra vall, hogy a régiék a villám és mennydörgés természetét egyáltalán nem ismerték.

Az általuk adott értelmezések és magyarázatok is csak arról győzhetnek meg bennünket, hogy a tünemény tulajdonképeni okának nem ismerése esetén a legkiválóbb szellemek sem képesek magát a tüneményt, a valót csak megközelítőleg is megmagyarázni.

A reánk maradt iratok szerint a villám és mennydörgésnek legrégebb magyarázója, Aristoteles, a kiváló görög bölcse és korának legnagyobb természettudósa volt. Szerinte a villám éghető, különösen kén és salétrom tartalmu légnemeknek meggyulladásából származik.

Ezen éghető légnemek a földről a melegség által a magasba hajtattván, itt felhőkké sűrűsödnek, melyek a szelek által tovább vitelve, egymásba ütköznek és létesítik a dörgést, az ütközési meleg meggyújtja az éghető légnemeket s ebből lesz a villám.

A tünemények későbbi magyarázói mint Seneca és Lucretius semmivel sem vitték előre a dolgot s legfőleg a felhők összeütközé-

seinek mikéntjét bővebben és körülményesebben magyarázzák.

A 16. század elején Descartes, a positiv filozófia megalapítója és a természettudományoknak kiváló művelője sem volt szerencsésebb e tünemények magyarázatát illetőleg. Ő ugyanis a mennydörgést a hógörgetegek zajához hasonlítva, ezt oly módon származtatja, hogy a magas régiókban lévő felhők az alattuk lévőkre zubannak. A tünemény tulajdonképeni okát tehát e nagy szellem sem volt képes felismerni és így történt, hogy a 18. század közepéig a villám és mennydörgés mibenlétére nézve az Aristotelestől eredő elmélet maradt érvényben.

Az első pozitív adat a villám és mennydörgés mibenlétére nézve dr. Wolltól származik, a ki 1708. évben tett kísérletei közben egy nagyobb tömegű borostyánrud dörzsölésénél jókora villamos szikrát kapott fény és hang kíséretében. E kísérletnek közlésében először említi dr. Woll, hogy őt az itt jelentkező fény és hang a villámra és mennydörgésre emlékezteti. Utána Queriek Ottó, Gray és mások hasonló tapasztalatokat tettek. Az ezen irányu kísérletekre, különösen kedvező hatással volt a Kleist által 1745-ben feltalált fegyverzett palack, melyet közönségesen leydeni palack név alatt ismerünk.

E készülék segítségével képesek vagyunk oly mennyiségű villamosságot összegyűjteni, a melynek szikrájával lehet gyúlékony anyagokat meggyújtani, üveget átlukasztani, állatokat megölni, stb. Winkler nevű német fizikus, támaszkodva az e nemű kísérleteknél tapasztalt analógiára 1746-ban egészen határozott alakban kimondotta, hogy a villám és dörgés elektromos tünemények s a villám az elektromos szikrától csak erősségére nézve különbözik. A míg Winkler és társai csupán az analógiákra támaszkodva mondták ki állításaikat, addig Franklin Benjámín merész és szerencsés kísérlettel direkté mutatta ki a villámnak az elektromos szikrával való azonosságát.

Franklin legelőször a szobájában tette kísérleteit mesterségesen előállított, egymás fölött mozgó fémkorongból álló felhőkön, a midőn egyuttal a fémesucoknak villamosító hatását tapasztalta. Miután a nyert eredmény várakozáson felül sikerült, csak kedvező alkalomra várt, hogy kísérletét a zivataros felhőkre is kiterjessze. E kísérletét részben másoktól megelőzve 1752. év jun. havában hajtotta végre.

Ugyanis zivataros felhő közeledésekor, fémsucosall ellátott papírsárkányt bocsátott a magasba. Zsinórja kender madzag volt, melynek végéhez kulcsot erősített és azt selyem zsinór közvetítésével kezében tartotta. Kezdetben a nyomát sem tapasztalta, de amint kendermadzagja az esőtől nedves lett, annak végén lévő kulcsból nagy öröme jókora elektromos szikrát kapott s ezzel a zivatarnak, illetve a villámnak elektromos természetét kétségkívül bebizonyította.

E meglepően eredményes kísérlet csakhamar mindenfelé ismétlőkre és utánczókra talált, a kik azt czélszerű módosításokkal mindinkább

nagyobb tökélyre vitték. A kísérletezők azonban nem vették figyelembe ennek veszedelmes voltát, míg végre Richmann pétervári egyetemi tanár 1853. aug. 6-án hasonló kísérleteinek áldozatául esett.

Mindezen kísérletekből az tűnt ki, Woll, Gray, Winkler és mások sejdítései és Franklin határozott állításai igazok, szóval bebizonyult, hogy a villám és mennydörgés fokozott mértékben ugyanazon tünemények, melyeket egyszerű elektromos készülékekkel képesek vagyunk előállítani.

(Folytatása következik.)

A közoktatás a kiállításon.

— A Tanulók Lapja számára. —

Köztük egy tekintélyes könyvtár láttatja, hogy kisdedővinkirodalmilag is derekasan munkálkodtak.

Népiskoláink berendezéséről, tanmenetéről és történetéről négy fülszerű nyujt felvilágosítást. Első kettő az állami, másik kettő a felekezeti és községi elemiek kiállítását tömöríti együvé. Értesítők, tankönyvek, tantervek, órarendek, épületrajzok, írásbeli dolgozatok, rajzok, női kézimunkák fekszenek ezekben nagy bőséggel. Csak szorgos kritika útján válogathatja ki a szakértő, melyik értékesebb, előbbrehaladott. Ilyenekül a dévai, görgény-szentimrei, munkacsi, perlaki, zólyomi, losonci államiakat és a debreczeni ev. ref., nagyváradi róm. kath., pécsi izraelita felekezetiakat emelhetjük ki.

A komárommegyei Aszár község elemi iskolája egész kis régiség-muzeumot nyujt, a torozkó-szentgyörgyi leányok pedig tarkabarka kalotaszegi varrottásokkal gyönyörködtetik a nézőt.

Ne feledjük fölemlíteni azt a két hatalmas szekrényt, melynek tartalma az elemi iskolai tanítók irodalmi működését dicséri, illetőleg a száz év óta fennálló Lampel Wodianer czég ifjusági kiadványainak tárházát láttatja. Ilyképen ez a czég a millennium mellett «centeniumot» ül.

II.

«Maior rerum mihi nascitur ordo». Elhaladva a tanító és tanítónőképzők meg felsőbb leányiskoláknak egyébként szintén gazdag csoportja mellett, eljutunk a középiskolák kiállításához.

A középiskola tagadhatatlanul oroszlánrész vesz ki a közoktatásügyben egyéb tanintézetek

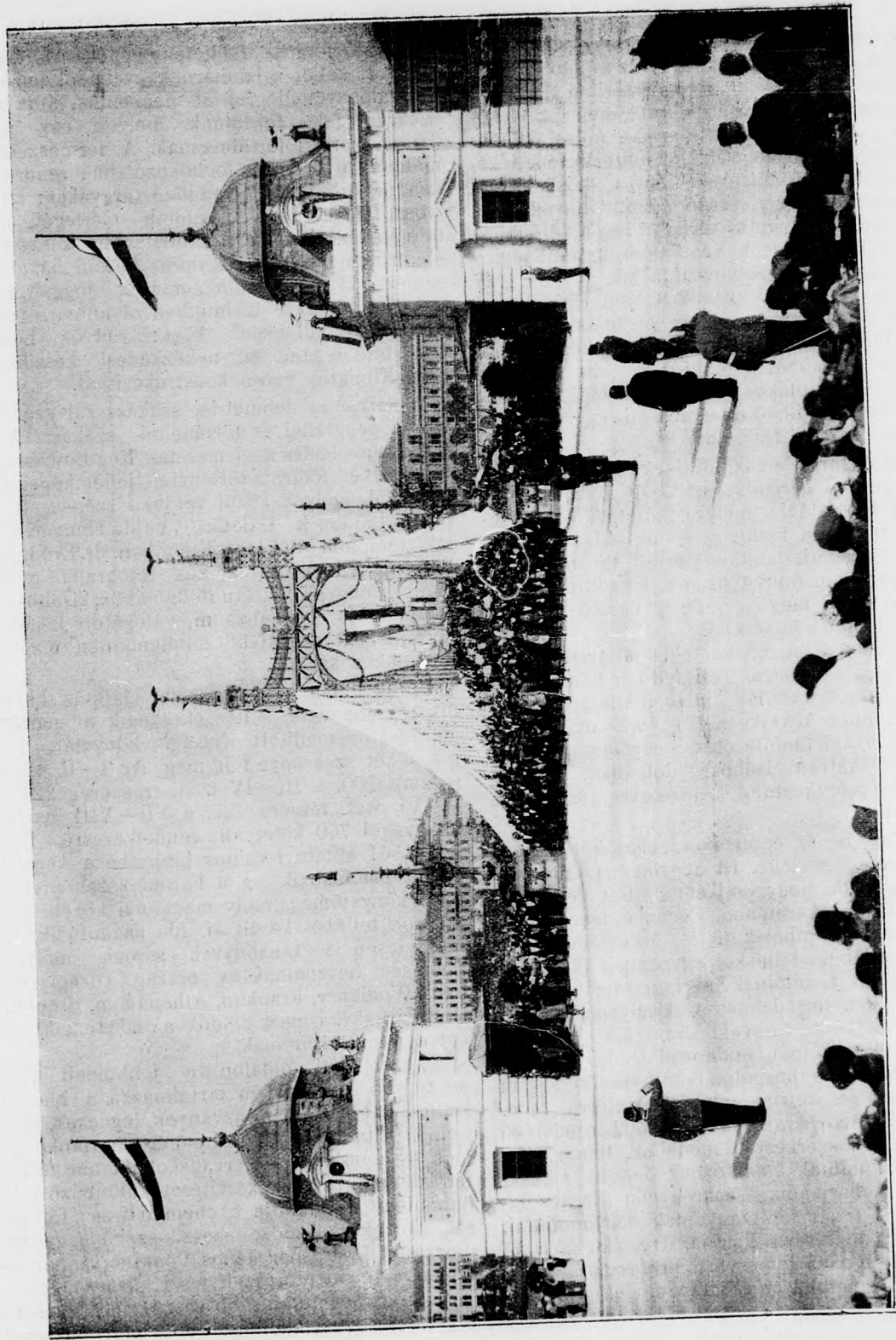
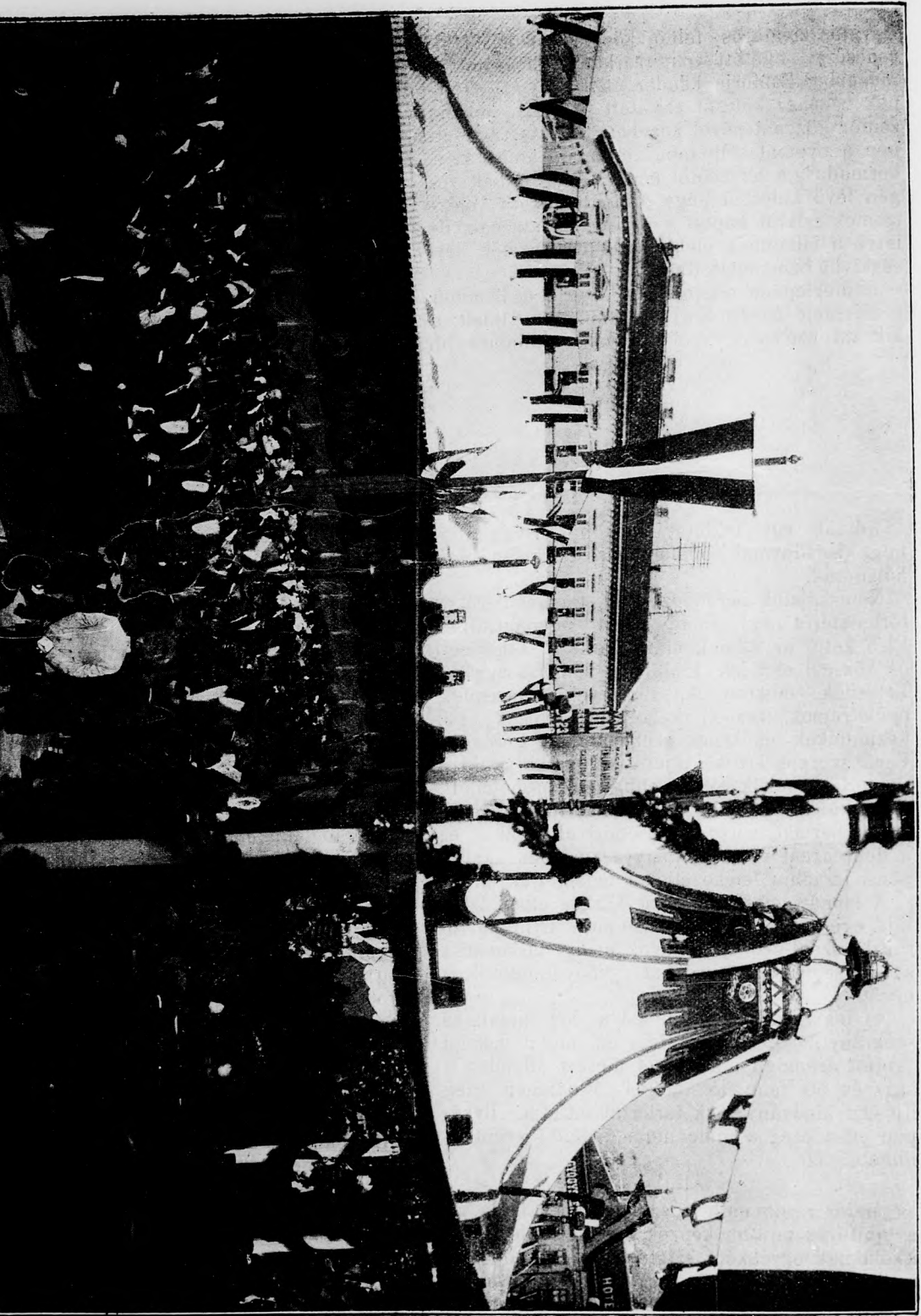
mellett. Rendeltesége döntő a tanulóifjú erkölcsi és szellemi életében. Itt nevelik föl az elemiből ideszármazott zsenge gyermeket érett ifjává, itt adják meg ismereteinek és jellemeinek az önállóság alapját. Az életbelépésre való képességet közvetlenül a középiskola nyujtja. A tanárság zöme a gimnáziumokon s reáliskolákon oszlik meg, a tanulóké szintén: a szó szoros értelmében vett diákélet itt folyik és virágzik.

E fontos és jelentős oldalakhoz képest a középiskolák kiállítása a közoktatásügyi osztályban a legtetemesebb és aránylag a legtöbb helyet foglalja el. A csarnok hátsó részének jobb felén levő hatalmas teremben talált hajlékra.

Négy ajtó is vezet ide. Lépjünk be a művészeti oktatás csoportja felől. A bejáróval szemben a falon ez a tábla ötlük szemünkbe: Épületek. Tényleg hatvan új középiskolai épület ékes aquarellképe van itt együtt, ékesszóloán bizonyítva kulturánknak rohamos fejlődését. Legszebbek a félegyházi, kisujszállási, pozsonyi, szamosújvári és lugosi gimnáziumok, meg a pozsonyi reáliskola, de Budapest sem áll messze ezeknek intézeteitől.

Valóban öröm dagaszthatja keblünket, ha látjuk előmenetelünknek ezen tanujeleit. Vegyük ehhez tekintetbe, hogy középiskoláink kétharmad része csak 1883 óta épült föl, vagy alakítottott újjá. Két korán elhalt építész emelte a legnagyobb részt: Benkő és Meixner Károly, kiknek helyét ujabbán Alpár Ignác foglalta el.

A jobboldali falak mentén egy szekrényben

Ő FELSŐBEG MEGÉRKEZÉSE A BUDAI OLDALON.

merő értesítők húzódnak meg. Programmértekezésük valamennyinek egy: az illető intézetek története, melyet a minisztérium megbízásából szorgalmas tanárok irtak meg. Sok közülök valóságos vaskos könyvvé nőtte ki magát, melyek figyelemreméltó kulturtörténeti képet alkotnak. A túlsó szekrény a középiskolai adminisztrációra vonatkozó nyomtatványokat tartalmazza. Itt vannak összegyűjtve a különböző tantervek, utasítások, rendtartások, érettségi s tanári vizsgálati szabályzatok stb.

Belépő ajtókkal szemközt levő falon egy térkép a magyarországi középiskolák elhelyezését tünteti föl. A gimnáziumot kör, a reált négyzet ábrázolja, a jelleget a szín mutatja. Alatta két graphikus tábla a középiskolai tanulók számát, illetőleg évenkénti gyarapodását látatja 1867-től 1895-ig.

Néhány tárgy elénk idézi egy osztály legszükségesebb berendezését. Ott terpeszkedik a nagy feketetábla, melyre számtani képleteinket írogattuk, a katedra és az előadó asztal, a tanár urak tiszteletben tartott székhelye, két pad, melyeken annyit ültünk, vigadtunk és busultunk, majd meg egy, Feszli László tanártól tervezett minta-rajzasztal.

Fordítsuk most figyelmünket a terem asztalainak alsó polcaira. Telisdéd-teli vannak ezek a középiskolai tanulók írásbeli dolgozataival. ABC-rendben következnek egymás után a különböző hazai tanintézetek, egymással szinte versenyre kelvén elsőbbség dolgában. Igen érdekes és szórakoztató e füzeteket szorgosan átlapozni.

Lépjünk be az épületek szakaszából a csarnok középső részébe. Itt a geometria tudománya tűnik elő, hogy miként jutott érvényre közoktatásunk keretében. Ez az érdekes kiállítás két szempontból köti le érdeklődésünket: a geometriai modellekkel egyrészt, a különböző középiskolák tanulóinak mértani rajzaival másrészt. Három terjedelmes szekrényben vannak az idevonatkozó tárgyak. Az első kettőnek tartalma Klug Lipót, budapesti II. ker. áll. főreáliskolai tanár buzgalmát dicséri, ki az itt elhelyezett geometriai alapfelszerelésről gondoskodott. Arnyékrajzokkal ellátott, rendkívüli pontossággal szerkesztett modellek, tömör stereometriai minták kínáloznak bennük a szakértőnek. A harmadik szekrényben Szirtes Ignác pécsi tanár tanítványainak kartonmintái, Körmeny József aradi tanár üvegsíku mértani és Dorogi Ignác temesvári professzor tanítványainak gömbháromszögtani modelljei díszeskednek.

Miután még Décsy Károly, löcsei tanártól

származó forgási felületek gépét és Kassai Nándor, kállói rajztanárnak cycloidok húzására szolgáló cycloidograf-ját megnéztük, ama négy szekrény felé fordulunk, melyek egy minta fizikai szertárt tartalmaznak. A természettudományokkal örömet foglalkozó diák rendre néven nevezheti az itt előjövő tárgyakat: az Atwood féle esőgépet, Coulomb mérlegét, a hatalmas rézgazometert, centrifugális készüléket, electromágnesst stb. Ugyanitt három hazai készüléket is észlelhetünk, melyek joggal tesznek számot az e tekintetben olyannyira praepotens külföldi gépek közt: Eötvös Loránd báró ejtő ingáját és nehézkedési készülékét, meg Klupathy vetítő konstrukcióját.

A fizikai és geometriai szakasszal szemben van a geográfiai és történelmi szakasz. A falakat nagyjából az ismeretes Kogutowicz czég térképei és földrajz-történelmi jellemképei foglalják el, melyek közül valóban szépek Budapest, Fiume, a Balaton, Vajda-Hunyad és a jáki templom látóképei. Különben dr. Erődi Béla főigazgató is állított ki dús fotográfia gyűjteményt. Magyar feliratu földgömbök, kisebb-szerű régipénz és éremmuzeum, válogatott képek és térképtartók ezenkívül mindenünnen magukra fordítják a szemet.

Utunk innen a középiskolai kiállítás harmadik részébe vezet. Itt ékeskedik a páratlan gonddal összeállított ifjusági könyvtár, mely maga két szekrényt tölt meg. Az I—II osztály részére 200, a III—IV oszt. részére 224, az V—VI oszt. részére 437, a VII—VIII osztály-nak végül 700 kötet áll rendelkezésre. Ilyképen 1561 kötetnyi csinos bibliothéka kerül ki. Ehhez csatlakozik az a három szekrényt betöltő könyvtömeg, mely megannyi középiskolai tanárkönyvtől került ki. Ide számítódik természetesen a tankönyvek serege, melyeket szanaszét használnak az ország középiskoláiban. Wodianer, Franklin, Athenaeum, Stampfel, Hornyánszky, ismert kiadók ajándékozták ezeket a minisztériumnak.

A szemközti oldalon a jobboldali fülke mintegy 5 szekrényben tartalmazza a chemiai kiállítást. Felszerelés, ásványok, jegeczek, vegytani készítmények lépnek előtérbe; Hankó Vilmos budapesti II. ker. reáliskolai tanár feltűnő a majolika-váza készítését különböző stádiumaiban és kiállítja a chemiai írás fejlődését, a cukor, szóda, szesz és üvegyártás mozzanatait, Gáspár János temesvári tanár pedig a fej alkotórészeit teszi közzemlére.

A terem legmutatósb részé mindenestre a természettudományi kiállítás. Több nagyobb szekrényben és ládában tarkállik a normális ter-

mésztrajzi gyűjtemény; külön csoportoskákát képeznek az egyes helyi érdekű tárlatok, mint a magyar tengerpart, magyar alföld és Selmeczbánya specziális flórája, faunája meg ásványai.

Az utóbbiban ügyesen kitömött hiuz, zerge és sas vonja magára a figyelmet. Horváth Jeromos bajai zirczi-tanár dunai balakkal, Gammel Alajos rovargyűjteménnyel, Richter budapesti I. ker. gymn. tanár növénygyűjtővel járult az összhanghoz.

Emlékezzünk meg végre a csinos classica-philologiai kiállításról, mely a természettudományi gyűjtemény baloldalán levő fülkében látható.

Jelentés a Tanulók Lapja irodalmi pályázatáról.

Nyar végefelé volt, hogy irodalmi pályázatunk határideje lejárt, melyet kiváltkép azon reményben tüztünk ki, hogy a vakáció ráérő ideje serény részvételre és fokozott munkásságra sarkalja a zászlonk körül sorakozó fiatal hadsereget. És most, ősz derekán, mikor a begyülemlt anyagot rendszerezzük, méltányoljuk, szigorú, de jóakaró kritika alá fogjuk, némi csalódással kell megállapítanunk, hogy az érdeklődés vajmi lanya, a buzgólkodás elég kisméretű volt. A pályázatnak tisztán technikai részét tekintve, mindössze 56 pályamunka érkezett be: az egyes tételek közötti eloszlás sem mutat föl valami nagy arányosságot. Ki kell azonban jelentenünk, hogy ha mennyiség dolgában nem is, de minőségre nézve szerfölött biztató tüneteket mutat föl a jelen pályázat. Több oly dolgozat tűnik ki az anyagból, melyek valósággal értékesek s melyek minden bizonynyal gyönyörködtetni fogják olvasóinkat. De minderről alább érdemlegesen fogunk megemlékezni.

A pályaművek között vannak jó és rossz, gyöngye és erősebb darabok. De annyiban valamennyi megegyez, hogy a lehető legnagyobb jellemzetességgel magukon hordják az örök ifjuság vonásait. Ezek az apró mozaikok együvé csoportosítva, megkapó képet adnak. A fiatal-ság, jelesen a diáknép kedélye, gondolkodásmódja jelenik itt meg a maga élő valóságában. Egy helyütt a komoly munkálkodás színe, másutt az elhamarkodott felületesség, itt a képzelet zsenge röpködése, ott a könnyűvérű felfogás.

1. A pályamunkák zömét természetesen a költemények teszik. Gondoljuk meg, hogy Magyarországon minden második felsőgimnazista

Igen tanulságos képeket és modelleket helyezett ide Szalay Károly, a budapesti ref. főgimnázium tanára, a ki tanítványai munkásságának belevonásával a legkitünőbb szakmunkák után, főleg a hadi régiségek kiállításával vonta magára a szakértők s Ő Felsége a király figyelmét. Bámulatosan szép a Caesar rajnai hidja, a catapulták, ballisták, onagerek, ostromfődek, a turris mobilis, főleg pedig a sánczczal övezett római tábor modelje. Ilyen gyűjteménnyel még a külföld sem dicsekedhetik. Kár, hogy egész filológiai gyűjteménye helyszűke miatt nem gyönyörködtetheti a szemlélőket.

(Folytatása következik.)

s minden negyedik felsőrealista Petőfi dicsőségéről álmadozik és suttymban verseket farag! Nem csoda, hogy kapva-kap az alkalmon, midőn kénye szerint esergetheti költői vénáját. Így vagyunk kezeink között nem kevesebb, mint huszonnégy verszetet. Ilyetén tetemes produkciónak természetesen, hogy sok az alja. Csinálunk is nagy autodafét, kiselejtezve a rövid sorokkal telerótt papirlapoknak epen kétharmad-részét. Okunk erre többrendbeli volt. Némelyek hemzsegnek a verselési szarvashibáktól, gyötrelmes rímektől, mások ezzel ellentétben tartalmatlan, üres verstechnikai, formai gyakorlatok. Felőtlenek Tompát fogyatékosan utánzó, módoros népmondák, melyeket inkább hosszu lére eresztett rémballadának lehet nevezni. Lépten-nyomon kéri a kifejezésekben egy-egy nagy költőre való, nagyon is erős reminiscencia. Vannak azután verselmények, melyekkel szerzőik egyenesen eltévesztették az utat. Így a «Híven a sirig» valóságos krónikai részletességgel meséli el Virág Béla és Pozsár Maris szomorúságos, könypotyogató szerelmét. Az ég szerelmére, mi közünk van nekünk Virág Béla és Pozsár Maris szivügyéhez? A «Hattyudal»-ban fiatal embernél érthetetlen pessimizmus nyilatkozik meg:

Rövid volt az élet; de pályám lejárt,
Közel már a halál, egy-két perc van hátra.
Jertek közelembé, búcsuzom tőletek,
Eszmény, rokon, barát, az Isten veletek!
Majd ha szól az angyal intő harsonája,
Összejövünk ismét a feltámadásra!

Alapos a gyanunk, hogy fiatal barátunk anéül kesereg, hogy tudna, miért? Mert mit értsünk az alatt, hogy életére «egy sötét éjszaka mérget fuvallt»? Egyébiránt nyelve

szép, sorai gördülékenyek. — Hasonlóképen erotikus tartalma miatt nem jöhet számításba a «Pásztorkürt» románcz, melylyel szerzője tán sikert érhet el másutt, ha rövidebbre vonja, szófölségeit és vakmerő kifejezéseit kiírja.

Marad ilymódon nyolcz költemény, melyeket esetleg közölhetünk. Közlük szívhezszóló hangja, kerekded szerkezete és csinos technikája a «Két gyerekről» címűt emeli a többi fölé, úgy, hogy a kitűzött jutalmat ennek ítéljük meg. Szerzője Fejes Béla, a selmeczbányai lyceumon érettségizett joghallgató. ki lapunk hasábjain már több ízben adta jelét tagadhatatlan költői tehetségének.

A többieket itt említjük meg: 1. Ősz, hangulatos versike, ugyancsak Fejes Bélától, 2. Vigasztalás, Balkányi Bélától, 6. Kemény Simon, szinte Balkányi Bélától, melynek néhány hibás kifejezését szerzőjének ki kell javítania. 4. Csodálhatja-e a világ? Rosenberg Gyulától; elég őszinte hangú költemény. 5. 6. A vén sirásó és Széles pusztá... mindkettő Müller Jenőtől. 7. A nagymama, Rácz Gézáttól; néhány fogyatékosabb hely kijavításával jöhet. Végül az «Alkony» című költeményre csak úgy reflektálunk, ha szerzője tudatja velünk valódi nevét.

(Folytatása következik.)

Czuczor emlékezete.*

Életünk utja egyre sietősebb, egyre gyorsuló mozgást mutat; mind rohamosabban, sőt lázasabban haladunk magán- és közdolgaink után, egyéni és közös céljaink érdekében. De minél sietősebb ez az út, annál több szükségünk van rá, hogy időről-időre megállapodjunk, mintegy fizikai és erkölcsi pihenőre, hogy új erőt gyűjtsünk és tisztába jöjjünk végzett utunk tanulságaival s a még előttünk állónak biztos irányával; hogy ne a mozgás mámore ragadjon bennünket tovább czéltalanul, vagy hamis czélok után. Ez a hely is, melyen most állunk, alkalmas és méltó rá, hogy ilyen erkölcsi pihenőre állítsunk meg utunkban bennünket.

Ime megállottunk s szünjék meg egy pár rövid perczre az utca tolongása, sietsége, lármaja is e ház előtt, hová kegyeletünk vezetett. Szünjék meg, hogy emlékezésbe merülő lelkünk háborítatlanul időzhessen annak a három helynek szent csöndjében, a hol Czuczor Gergely pályájának jellemző mozzanataiban fölkeressük.

Az egyik hely csak pár száz lépésnyire esik ide; de az idő, melybe visszatekintünk, nagyon messze van. Költészetünknek ez a fejedelme, kinek ércalakja ott mintegy uralkodik gyülekezetünk fölött: öreg atyja térdein még a betűket tanulta a bibliából; a másik, kinek emléke a Duna partjáról a magyar Alföldnek néz, míg az egész művelt nyugat ő rá tekint bámulattal: még meg sem született. Az ifju benzés növendékpap karácsonyi áhitatába, melyet betegen és magánosan végez szobájában, a tespedő nemzeti érzés és költői álmok hevületei vegyül-

* A Czuczor emléktábla leleplezésén 1896. okt. 5-én mondotta Beöthy Zsolt.

és egy méltóbb élet vágyában forrongó nemzethez intő és lelkesítő költői szózatait, azután életének örömeit és bánatait, köztük az örömeit és bánatát a szép dalát, mely különösen költői érzésének igazságával és mélységével méltán meghatma is minden szívet. E költemény nehéz és keserű küzdelmekből merített motívumát, egy sötét fölfogás és gyülölködő érzület hosszú üldözéséből, mely a költőt megfoszthatta akadémiai és tanári állásától, de sem meg nem törhette, sem amaz erkölcsi és nemzeti igazság érvényesülésének, melyet szolgált, utját nem álhatta.

Másik magánya, melyben felkeressük Czuczort, szintén nincs messze ide. A budai vár börtöne az, hova forradalmi éneke a Riadó miatt jutott. Honfi-érezése volt az, mely lelkéből az utolsó költői hangokat kicsalta, de munkás ereje ezeknek elhangzásával éppen nem merült ki. A rab pap költőnek, ki körülbelől hatyru daláért szenved, még toll van a kezében és szorgalmasan írja a Nagy Szótár czikkeit, melynek szerkesztésével az Akadémia megbizta. A mint a költői ere és kedve apadt, mind nagyobb kedvvel fordult a tudomány felé.

Eleinte az a régi hajlama érvényesült itt is, melyből költészetében a népdalok s utóbb a tanító irányu paprikás versek fakadtak; történelmünk lapjait magyarázgatta a népnek. Ennek a népnek nyelve, a nemzeti léleknek legjellemzőbb és leghatalmasabb alkotása foglalta el minden gondolatát és munkáját, midőn képzetének szárnya lankadt, de munkakedve s nemzeti érzésének még tüze égett s melegíteni és világítani törekedett. Szótára, melyet Fogarasi Jánossal fejezett be, csak halála után jelent meg. Nyelvészeti irányát, módszerét és származtatásait támadások érték; többet és szívesebben foglalkoztak fogyatkozásával, tévedéseivel, mint nagy buzgalommal gyűjtött és becses anyagának méltánylásával. De ma általánosabb állásponttól tekintve Czuczor pályáját és a nemzeti élet körére vonatkozóan keresve tanulságait: nem szabad elfelednünk, hogy a szótár lapjainak egy részét bilincsbe vert kézzel jegyezte, melyet honfi-lángja fölcspásáért viselt, s hogy még békőiban is szolgáltni akarta és tudta a nemzeti művelődés ügyét.

Életének végső idejét e még akkor csöndes környékű háznak egy kis szobájában töltötte, forgatva kedves klasszikusait s dolgozva szótárán mindaddig, míg a toll ki nem esett kezéből. E szótári munka akkor, az elnyomatás idejében, a legnemzetibb munka volt; a magyar nyelv tudományos művelésének ügye nemzetibb ügy, mint talán száz év óta bármikor. Czuczor sokat szenvedett életében s a szenvedések rajta is hagyták nyomukat. De a kik még ismertük őt, nem feledhetjük el az öreg szerzetesnek sápadt arcán bizonyos szigorúság mellett is a nyugalomnak és jóságának azt a kifejezését, melyet csak a belső béke adhat meg. Szívének ezzel a belső békéjével élt és halt meg e házban az öreg Czuczor: Istentől nyert talentumait sem el nem tékozolta, sem el nem ásta. Istenét és nemzetét szolgálta velük, mint a mennyije csak volt: emberszerető szívének vallásos munkájával, melyet ma is áld a szegény, sors sujtotta nép hü emlékezete, melynek körében lelkészkedett, szolgálta nemesítő és lelkesítő dalával s buzgó és kitartó és tudományos buvárkodásával. Ha pályája minden irodalmi és tudományos emlékét elmosná is az idő, az eszme, melyet képvisel, méltó rá, hogy szívünkbe vessük. Ha költői pályája nem ragyog is a legelső között, mindig a nemzeti cél felé forduló tekintetével a magyar lélek egész életének tipikus kifejezője. Tekintsünk hát kegyelettel erre a házra, a hol élt és meghalt; köszönjük meg mostani tulajdonosának, Brázay Kálmánnak, hogy diszes táblát helyeztetvén rá, Czuczornak emlékét megújította. Midőn hivatalos czeredévi ünnepeink alkalmával oly kevéssé nyert elismerő kifejezést az a dicső feladat, mely nemzetünk életében irodalmunknak jutott, a nemzeti lélek fontartásának kinjai között vigasztaló és erősítő ápolásának elnyomatásából és deresedéséből föl-föltámadásának feladata; köszönjük meg, hogy legalább egy derék polgártársunk a nagy milléniumi megemlékezések és megfeledezések napjaiban e szép emlékművel tisztelte meg egy régi jelesünket s benne irodalmunkat. Czuczor keblében ennek az irodalomnak örök szíve dobogott, mely soha sem vesztette el s dobogása soha sem fogja elveszteni a legszorosabb kapcsolatát a nemzeti élet nagy céljaival.

Egy jó tanár emlékezete.*

— A «Tanulók Lapja» számára. —

Most jöttünk el sirodától, melynek friss hantján virágokat hervaszt az őszi szél, de vissza térünk hozzá nemsokára, fölkeresünk a kegyeletnek ama szentséges ünnepén, mely immár a te ünneped is: halottak napjának meleg gyásza közepett. És találkozunk azután a te rokonszenves alakoddal még sokszor ez életben: mert nem feledkezik meg az ember azokról, a kikhez ifju korának annyi szép emléke fűződik. Begyógyulhat a seb: de helye megmarad, s a fátyol, mit az idő borít fájo eseményekre, eltakarhat nagyon sokat, de pusztá ottlétével más arra int, hogy rejtőzök alatta valami. Megpróbáltatásaink között sokszor fog még vigasztalni a te lelked örökké derős nyugalmának emléke s ha érdemünk, vagy a sors szeszélye kiemelne embertársaink tömkelegéből, gyakorta fogjuk még sajnálni, hogy nem örülhetsz diadalunknak.

És elsiratunk még sokszor ez életben, egyre halkabban, egyre csöndesebben, de szívből mindenkor. Azután — alkonyodáskor, csillaghulláskor — megint találkozunk veled, mi, az élők, a halandók.

Elhangzott a «Circumdedertunt me...» szivettépő melódiája és leszagezték a koporsót és megindultunk a sir felé. Óriási sokaság: előjárói, pályatársai, rokonai, ismerősei, tanítványai a megboldogultnak. Aztán hallottuk a remegő hangon elmondott gyászbeszédet.

«Meghaltál a hulló falevéllal, elköltöztél a vándormadarakkal. Ám tavasszal újból rügyezni fog a szaraz ág, visszatérnek hazájukba a vándormadarak, csak a te fészked marad elhagyatva, s kétségbeesve sirnak benne szeretteid.

Olyan korban szállasz a sirba, a midőn előtted állana még a nyugalomnak, az öregségnek derős ideje, a minő vevőfényes ez az őszi délután, a melyen ime átadunk az édes anyaföldnek.

Édes Istenem! Adj erőt e nagy csapás elviseléséhez, adj kedveseinek megnyugvást, vigasztalást. Isten veled, Isten veled!»

Reszketett, fuldoklott a szónok hangja, hogy helyt adjon a beszéd végén a fájdalmas zokogásnak. Néhány perc még... csöndes sirás hallatszik körös-körül... aztán az aláhulló hant dübörgése — és vége mindennek.

* Emlékezés Törek Gyáborra, a VII. kerületi főgymnasium tanárára.

Nem, még nem!

Szóra nem hajtva, tömegesen, visszatart-hatatlanul tódul a sirhoz tanítványainak sokasága egy-egy emlékért, picinyke levélkéért. Ugy rázott, ugy fojtogatott valami, a mint eltettem ezt a szentséges ereklyét.

«Szegény jó tanárom, édes Törek Gyácsi, nincs már neked semmi, semmi e világon csak ezek a koszorúk, hervatag virágok, a mikkel földszitette sirodát a kegyelet: és ime kevésbbé mulik, hogy ezektől is megfosztana a mi nagy szeretetünk!

... Megint szentebb egy órága halottal az édes anyaföld...

Ugy van: valami tisztelő, szerető rajongás volt, a mit iránta éreztünk. Tiszteltük az emberiségeért, igazságaért, szerettük a szerető jó szíveért: és tiszteltük is, szerettük is benne azt a typut, melynek tősgyökeres képviselőjét sejtettük személyében: a régi magyar professorokat, a kik nemcsak a történelemben találtak meg a hazaszeretetre buzdító motivumokat: a matematika, physika, geographia, philosophia, logika katedrája egyaránt szószéke volt náluk a hazafiasságnak. Nem ismertük, de ilyeneknek képzeljük Törek Gyábor nyomán azokat a lelkes embereket, a kik a szabadságharcz hősi nemzedékét nevelték, tanították. — Ilyeneknek kellett lenniök, mert — nem lehettek mások!

És a mint megalkottuk a mi szeretettel körülrajongott magyar professorunk alakja után a daliás idők tanárainak képét: kis idő múlva már azon örvendeztünk, mennyire hasonlít ehhez a ragyogó képhez — a mi magyar tanárunk.

Ám ez a gondolati csetlés-botlás nem ment ezuttal a valóság rovására. Magyarabb magyart, hazafiasabb hazafit nem láttam, sok-sok derék ember közt sem találtam a mi jóságos Törek Gyáborunknál.

Éles szemmel vette észre, szelid iróniával gunyolta az emberek kicsiségeit, hibáit, ártatlanul, utólérhetetlen kedvességgel profanizál-gatta mindazt, a mi nagy fölséges, — de csak attól a hatástól kezdve, a hol a nagyságnak karrikaturaszerű kinövése kezdődött. Ezt nyirbálta nagy kedvteléssel, állandóan derős hangulatban tartva környezetét.

De ennek a napsugaras, mosolygó derünek nemcsak fénye volt, hanem melege is: az a

szeretet, a melylyel embertársai iránt viseltetett. Ismerte az ő felebarátait, nem lepték hát meg a hibák, fogyatkozások, melyekre nagy-képű megbotránkozás helyett csak egy megbocsátó mosolya volt:

— Értem, értem... Hogyne.

Két dologban nem türe, nem ismerte a tréfát: a becsület és a haza szentségének dolgában. Valamiként nem ismert kiméletet semmivel szemben, a mi valamelyes czinizmusra vallott, igazságtalanságra, számitó rosszakaratra. Szívének gyöngéden ápolt, legmagasztosabb érzéseit sértette az ilyen és szinte látszott, hogyan forr, hullámoz az ő nyugodt vére és felháborodása nem egyszer valósággal szenvedélyes szónokká avatta a lassu beszédű «reg urat».

Egyformán szerette minden tanítványát — viszont nem akadt még a legrosszabb diákjainak sorában sem az az impertinens fráter, a ki egy szóval, cselekedettel, vagy bántó mosollyal merte volna bosszantani őt, vagy csupán a háta mögött megsérteni azt a tisztelést, a melylyel neki tartozunk — a szívünknek, a lelkünk jobbik felének sugallatára.

Valami csodálatos tanítási módszere volt. Alighogy beléfogott magyarázatába, máris mért-földekre kalandozott tárgyától. Beszélte arról-amarról, megszólította egyikünket, másikunkat, tréfálódzott és mi sokszor alig vettük észre, hogy egy tapasztalatokban gazdag életkomoly megfigyeléseit mondja el az ő jóleső humorával. Gondolatmenete, vagy az idő gyors előrehaladása, vagy egy pillantás az előttünk fekvő könyvre visszatértette azután tárgyahoz megint, de csak azért, hogy az első elmélkedésre készítő szónál újból elkalandozzék...

Hihetetlen gyorsasággal peregetek le az ő magyar órái. És a mikor a könyörületes szívvel fölpróvizott lecke megtanulásához akartunk kezdeni, azon kaptuk magunkat, hogy tudjuk mi azt jól, évek múlva is tudni fogjuk, mert hiszen minden szónak elolvasásánál a visszamlékezések, mulatságos adomák, élvezetes fejtegetések, vagy futólagos megjegyzések egész raja éled föl memóriánkban. Azt hiszem tenger időnek kell elmúlnia, míg elfelejtem, a mire Törek Gyábor megtanított.

A «Toldi» örökszép versei most is a lelkem mélyén csengenek még: Törek Gyábor értette meg velünk ezt a hübajos muzsikát.

És ha könnyeden gördülő költeményt olvasok, a melyből kiérezem a rhytmus vibráló lüktetését: Törek Gyábort látom magam előtt, a mint lelkesedéssel skandalja Berzsenyit és magyaráz, kommentál, adomáz, csak

hogy megragadjon valami még a legrosszabb diákján is.

Erős felindulással állított be egyszer az osztályba. Azonnal elő is hozakodott az okával. Valami hirdetett fogtisztító-szer plakátumán ezt a rettenetes magyarságu szót fedezte föl:

— Világczikk!

Elszörnyűködött.

— A «Weltartikel» szolgál fordítása! Hátha az a magyar zsebre spekuláló német nem tud magyarul, annyi tisztelettel már csak lehetne a közönség iránt, hogy olyannal fordíttatja le a hirdetményét, aki bírja a magyar nyelvet. Hejh, de szeretném letépni azt a szemetet, a hol érem!

Kimondta — megtettük.

Uton-utfélen szaggattuk le a szerencsétlen hirdetést, kedveskedtünk neki velök, akárcsak ellenséges emberfejekkel a hadvezérnek — míg végre maga is megsokalta.

Valóságos hajszát indított a germanismusok ellen. Kémelő szemmel kipuskázta még a napilapok kis-hirdetéseiből is és aztán addig szappulta lúggal, választóvízzel, míg égni kezdett tőle a mi lelkiismeretünk, melyet bizony-bizony nem egy jóhiszemű germánidiotismus terhelt.

De mindezt tette anélkül, hogy csak egyszer is gondolt volna arra, milyen kitünő locus communis lehetne ez — a jelenkor nyelvének ezzel kapcsolatosan irodalmának, irányának, életének, erkölcsének bírálatása szempontjából. Szerette a multat, lelkesedett érte — de nem sirta vissza. Mindenekfölött pedig nem tartotta a tegnapi halottainak sirkövét arra valóknak, hogy a ma embereinek fejéhez vagdossa.

És volt ebben az ő megnyugvásában valami megnyugtató.

— Tehát nem tudja ő ezt a mai kort sem olyan elvetemültnek, nem hiszi, hogy végkép kihamvadt a jobb érzések, a lelkesedés tüze a mai emberekből: mert ime szépnek találja ő az életet most is és meg van elégedve vele.

Édes-örömet bírálta tanítványainak irodalmi szárnypróbálgatásait. Jóakaró, őszinte kritikus volt, a ki szeliden megmosolyogta a tulságba ragadó ifju hevílést, hogy aztán komolyan, de biztatólag figyelmeztesse a hibákra.

Pedig nem kis fáradság lehetett az! Ha nem akart elcsüggeszteni — pedig dehogy akart — a dolgozatban okvetlenül föl kellett fedeznie előnyös oldalakat (a mi nem volt éppen mindig csekély munka) és ezeket földi-

csérni, hogy közbeszöhesse, sorra elmondhassa kifogásolni valót.

— Ez gonddal megirt dolgozat. De mindig vigyázni kell, hogy csak olyas valamit tárgyaljon az ember, a mit ismer tőviről-hegyire. Másképp könnyen pszichológiai anachronismuskba keveredik. És az ilyenekből kerekednek ki a lehetetlen, a nem igaz történetek.

Oh, ha még egyszer élembe jönne most és mondaná:

— Nem igaz ez a feketebetűs, szomorú történet Ernő, nem igaz . . .

Csaknem szünetel az alvilági csónakos evező csapása. Odaát, a tulvilágon, az öröklétben bizonyára sok-sok ismerőst fogsz találni, porladásnak átadott drága halottunk, barátokat kik náladnál előbb fizették meg a magok két obulusát. És egy két fordulója csak Charon sajkájának, s a partra szálló jövevények között már újabb és régi ismerős akad — megannyi bajtárs a siralom völgyéből.

Mert sűrű az élet vetése — és gazdag a halál aratása.

Te benned érett, magvas kalászt ért a kasza, drága halottunk!

Az elmúlt esztendőben már lenyomta, megörnyesztette vállait az évek sulya. Viruló, egészséges arczsine is eltűnt, arczkifejezése is elbágyadt egy kevéssé és őszbe borult halántékára mutatva elmélázott néha:

— Milyen jó volna már hazamenni — malacot nevelni. Egyszerre csak későn lesz.

Mi tagadás, hiszen nem csoda, hiszen természet, hogy vágyódott nyugalom után. Megviselte az a derekas, lelkes munka közepett eltöltött huszonnyolc esztendő és érezte bizonyára, hogy hanyatló félben az ereje.

És sirbadólt ime, mielőtt élvezhette volna megérdemelt nyugalomát.

Kegyetlen sors!

Hanem a mint csillapul első, leghevesebb fájdalomunk, a mint fölszárítottuk könyeinket és kissé nyugodtabb szívvel gondolunk a virágkoszorus sirhalomra, melynek hantjai alatt immár csöndesen pihen az a csöndes, jó ember — már akkor nem is tudunk többé panaszkodni olyan hangos, istenkáromló szóval a sors igazságtalansága ellen.

Mert hiszen, ha nem is valósult meg ez az utolsó óhajtott vágya, bennünket vigasztal legalább az a tudat, hogy e kívánságának teljesülését ő maga sem tekintette volna egy búban-bajban eltöltött emberélet kiengesztelésének. Sokat fáradott életében, de szerette a

munkát és szerette a kört, melyben dolgozott. Azt hiszem, a mi áldott szívű tanárunk — jól érezhette magát e földön!

Hiszen szeretet vezérelte — szeretet kísérte!
Storch Ernő.

IRODALOM.

Egy eltemetett város (Pompéji). Irta Dr. Morvay Győző. A Stampfel K. kiadásában megjelenő «Ifjusági könyvtár»-ban, melyet Dr. Szemák István nagy gondnal és kiváló paedagogiai tapintattal szerkeszt, ismét egy kötet jelent meg: «Egy eltemetett város (Pompéji)» címén Dr. Morvay Győzőtől. Igen szerencsés gondolat volt szerzőtől, hogy a kinálkozó régiségügyi anyagot egy eleveníti meg, hogy kövnyvének főhősével, Deciuszai beszélgeti el. Ez a Decius Pannoniának Aquincum nevű városában nevelkedett, s onnan indult el Pompéjbe rokonai látogatására. A fiu másfél hónapon át utazik, s lépten-nyomon számot ad érdekes tapasztalatairól. Megemlékezik többi közt a régi pannonai városokról, melyeken át utazott, megismerteti a római időbeli utazást, szállásviszonyokat, postaközlekedést, az utakat, a nap felosztását stb. Érdekes dolgokat regél Rómáról és Nápolyról. De legérdekesebb és legtanulságosabb kétségenkívüli Pompéji leírása. A munkát számos, nagyon szép illusztráció díszíti, s általában egész kiállítás méltó a kiadócélgé hírnevéhez. A vonzó, élénk stílusban írt kis művet bizonyára a legnagyobb örömmel fogja fogadni az ifjuság. Ára 1 frt.

Ezer év meseköltése. Bend-k Elek nagy könyvéből, az öt kötetes Magyar Mese- és Monda-világ-ból három füzetet (44-46.) kaptunk egyszerre. Széchy Gyula szép rajzaival s így az 50 füzetre tervezett könyvből még csak négy füzet van hátra. A most megjelent füzetekben ép úgy megtaláljuk Benedek mesemondó képességeinek általános s ismert jelességeit, mint az előző füzetekben Mesék és mondák váltják egymást e füzetekben is s Benedek mesemondó kedve, elevensége a nagy mű vége felé nem hogy lankadna, sőt inkább emelkedni látszik. Ugy irodalmi, mint nyelvi és pedagógia szempontból örökbecsű munka e könyv: méltó arra, hogy minden háznál meglegyen. A Magyar mese és Mondavilág egy füzetének ára 25 kr., 10 füzetenként előfizetve 2 frt 50 kr., de kapható diszkeskötésben is az eddig megjelent négy kötet, kötetenként 3 frtjával a kiadó Athenaeumnál és minden könyvesboltban.

Albatrosz sziget lakói című ifjusági regényre hirdet előfizetést Czettel Rezső, melynek tárgya kalandos menetű utleírásokkal s szövevényes mesével tarkázott ifjusági olvasmány lesz. A munka két részből áll. Az első rész „A szigetlakók“ a második „A sors gyermeke“ címet viseli. A kötetnek, mely a Légrády testvérek kiadásában jelenik meg karácsonyra, előzetési ára füze 1 frt, diszkeskötésben 1 frt 50 kr. Előjegyzések és előfizetési pénzek szerző nevére november 10-ig Bpest, Elemei-utca 15. szám I. em. 9. ajtó alá küldendők. Gyűjtők 10 előfizető után tiszteletpéldányban részesülnek.

Figyelmeztetés. A «Pária» című elbeszélés folytatása, Fejtörő kérdések és az Ön-képző-köri jelentések, anyagalmaz folytán ki-maradtak Jövő számunkban pótolni fogjuk.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt
A KÖZÉPISKOLAI IFJUSÁG SZÁMÁRA AJÁNLVA.

Előfizetési árak:
Egész évre . . . . . 4 frt.
Fél évre . . . . . 2 frt.
Negyed évre . . . . . 1 frt.

Megjelenik minden vasárnap.

SZERKESZTI:
Dr. RUPP KORNÉL
főgymnasiumi tanár.

Kiadja a „Kosmos” műintézet, kő- és
könyvnyomda és hirlapkiadó részv.-társ.

SZERKESZTŐSÉG:
Budapest, IX., Soroksári-utca 31.
KIADÓHIVATAL:
Budapest, VI., Teréz-körút 23. sz.
KÉZIRATOKAT
nem adunk vissza.

Az ifjuság kegyelete.

(*) A magyar tanuló ifjuság mindig nevezetes volt arról, hogy kegyelettel viseltetett a hősök és nagy férfiak iránt, akik vérüket ontva a hazáért, tiszteletet érdemelnek, meg a kik a tudomány, az irodalom terén voltak kiválók, a kiknek szellemi nagyságunkat, műveltségünket köszönhetjük.

A magyar fajnak ez a nemes vonása egyedül az ifjuságban maradt meg, az ő romlatlan, szüzi tisztaságában.

Kitől is várunk lelkesedést, buzgóságot, kegyeletet, ha nem az ifjuságtól? Az a nemes hév, mely egykor a mi szívünket dobogtatta, örökségképen mindig az ifju nemzedékre száll át.

A ti szépre, jóra, nemesre fogékony lelketek fel tud buzdulni minden iránt, a mi tiszteletre és elismerésre méltó, mert a ti ambícióitok még az ideális törekvés, melynek példányképekre, nemes alakokra van szüksége. A ti lelketeket lángra tudja gyulasztani egy lelkes buzdító beszéd, szíveteket mondhatatlan édes érzelemmel tölti el egy szép költemény, nektek nincs más czeletok, mint példák után indulva, lelketeket nemesíteni.

Nem von el titeket az élet gondja, nem tör meg benneteket a létért való küzdelem fáradtsága, lelketeket nem piszkolja be csalódás; csak hit, csupa bizalom az; benne csak sóhajok és ábrándképek vannak, mint egy imakönyvben.

Mikor minket a kötelesség másfelé von, mikor az életnek lelkünkre nehezedett gondja lassankint elhomályosítja azokat a képeket, melyek egykor bennünk is élénken éltek, a melyekért mi is tudtunk lelkesülni: az vigasztal bennünket, hogy a Gondviselés helyettünk is, mint a golyózáporban elhullott hősök helyett,

új, lelkes fiatalságot állít, a mely így, a megmegújuló generációban sohasem vész ki, hanem megmarad örök ifjuságnak.

Hova jutna nemzetünk, ha hőseit, félisteneit, költőit nem becsülné meg az ifjuság?

Az övé volt s az övé marad az irántuk való kegyelet örök Vestalángjának ápolása, — mert ha ez nem volna, emlékek csak poros könyvekben, könyvtárakba relegálva maradna fenn.

Jól esik a lelkemnek, mikor a löcsei főreáliskola növendékeinek a branyiszközi csatában elesett honvédek iránt való kegyeletéről olvasok.

Kevesen vagyunk, talán csak egyedül mi vagyunk, akik tudunk még lelkesülni s titeket lelkesíteni. De mi nem tartozunk a közönséges emberek közé: köztetek élünk, magunk körül látunk lelkesedéstől kipirult arczzal, mi nem hagytuk el az iskolát soha: ha kikerültünk is belőle, mint tanulók, visszatérünk oda mint tanárok, lelkesedésünk himporát nem tudta lefújni lelkünkről az élet dúló vihara sem.

S érezzük, hogy a lelkesedés és kegyelet lángját kötelességünk benneteket ápolni, hogy lobogva égjen, el ne hamvadjon s ha az elragad is benneteket s szélsőségekbe visz is, inkább legyetek rajongók, mint közönyösek, mert a közöny a szellemi élet dinamitja, a mely irtózatosan pusztít, rombol, öldököl.

Közeledik a halottak napja! Ott, a hol egy nagy férfiu csontjai porladoznak: jelenjete meg a sirnál, ha testületileg, ha egyenként; emlékezzetek meg azokról, akik hazátokat nagygyá tenni segítettek, s ne feledjétek, hogy a mely nemzet ifjuságából nem halt ki a kegyelet, annak nem árthatnak a századok viharai, azon nem fog sem erőszak, sem ellenség, azt nem rontja meg a korrupció; annak élni kell!